

3. Кудінова Н. Інноваційні процеси в сучасній бібліотеці *Бібліотечний форум України*. 2014. №3. С. 32-33.
4. Соляник А. Наукові дослідження як чинник розвитку бібліотечних інновацій. *Бібліотечна планета*. 2012. №2. С. 26-28.

This article is about the strategy of the developing the library of Khmelnytsky humanitarian pedagogical academy in the harmonious combination of traditional and modern information technologies at the present stage

Key words: *the library of Khmelnytsky humanitarian pedagogical academy, the information technologies, the traditional resources, the electronic catalog, website, the information and education space.*

Отримано: 21.05.2018

УДК 027.02:025.5:004.91:025.7/9

Т. В. Ільницька, М. Я. Шквір, м. Львів

НОВІ НАПРЯМИ РОБОТИ ВІДДІЛУ НАУКОВОЇ БІБЛІОГРАФІЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

У статті розглянуто особливості діяльності відділу наукової бібліографії. Проаналізовано нові напрями роботи: перевірка факту опублікування праць здобувачів вчених звань і наукових ступенів вчених Львівської політехніки, редагування списків літератури до наукових робіт, робота з інформаційно-аналітичною системою «ScienceLP», проведення семінарів та надання індивідуальних консультацій з питань наукометрії.

Ключові слова: *нові послуги, відділ наукової бібліографії, електронний науковий архів, інформаційно-аналітична система «ScienceLP», списки літератури, наукометричні бази даних.*

Тенденції розвитку інноваційного суспільства безпосередньо позначилися на діяльності бібліотек. Бібліотеки змінюються та, аби бути ближчими до користувачів, трансформуються у наукові інформаційні центри. З модернізацією діяльності бібліотек відбувається переорієнтація науково-бібліографічної роботи, зростає роль інформаційного обслуговування та інформаційного забезпечення.

Метою статті є аналіз впровадження нових послуг у відділі наукової бібліографії Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка» (НТБ).

Відділ наукової бібліографії, як структурна одиниця НТБ, упродовж останніх років здійснював науково-бібліографічну і науково-видавничу роботу та інформаційне обслуговування користувачів.

Різні аспекти роботи відділу неодноразово знаходили відображення у низці публікацій. Так, наприклад, етапи формування інформаційно-бібліографічних ресурсів з історії університету, а саме підготовку та укладання бібліографічного покажчика «Львівська політехніка в публікаціях» висвітлили Белоус І.О. та Белявська Г.К. [2]. Видавничу складову діяльності відділу схарактеризовано у публікації Войтович І.О. [3]. Основні етапи впровадження в бібліотеці електронного архіву наукових публікацій розкрили Андрухів А.І. і

Тарасов Д.О. [1]. Ржеуський А.В. описав взаємозв'язок бібліографічних описів електронного каталогу з електронним науковим архівом, підкреслив можливість переходу від бібліографічних описів бази даних «Праці вчених Львівської політехніки» до повнотекстових матеріалів у електронному архіві [9].

Основним традиційним завданням відділу є наповнення та редагування інформаційно-бібліографічної бази даних «Праці вчених Львівської політехніки» в автоматизованій бібліотечно-інформаційній системі (АБІС) «УФД/Бібліотека». Ведення бібліографічної бази було запроваджено у 2007 р. та здійснюється на основі кафедральних звітів про наукову роботу (списків праць викладачів). Працівники відділу реєструють у базі всі наукові праці співробітників університету: статті з журналів, збірників наукових праць і матеріалів конференцій, монографії, навчальні посібники, підручники, методичні розробки тощо, за умови перегляду цих публікацій *de visu*. На основі відомостей про публікації, внесених в електронну базу, формували зведені бібліографічні покажчики «Праці Національного університету «Львівська політехніка» за... рік» до 2014 р. включно. За 2015 р. бібліографічний покажчик вийшов вже на диск. При цьому, вся робота з підготовки до друку виконана виключно працівниками відділу, без участі видавництва.

Таким чином, бібліографічна база даних «Праці вчених Львівської політехніки» у вигляді бібліографічних описів є складовою частиною електронного каталогу, а за допомогою інтеграції даних з науковим електронним архівом користувачу надається можливість доступу до повнотекстового контенту.

Важливу роль у діяльності бібліотеки займає електронний науковий архів (ЕНА) – інституційний електронний науковий архів, в якому зберігаються результати наукових досліджень університету. ЕНА побудований на основі відкритого програмного забезпечення DSpace. Наповненням репозитарію безпосередньо займається відділ наукової бібліографії. Його основу складають праці, що вийшли друком у Видавництві Львівської політехніки. Передбачена можливість «самоархівування», тобто користувач може самостійного розміщувати наукові матеріали. Усі документи перед розміщенням у архів проходять модерацию.

Постійно триває робота з удосконалення ЕНА, його популяризації. Останні зміни в роботі ЕНА сприяли підвищенню якості та швидкості внесення матеріалів. Працівниками відділу інформаційних технологій було запроваджено ряд заходів:

- розширення переліку, доступних для редагування, полів Дублінського ядра, зокрема для авторефератів, дисертацій, тез та статей, патентів; додаткові поля міжнародних ідентифікаторів як автора, так і тексту; додаткові поля згідно вимог Google Академії; двомовні поля бібліографічних описів та переліків списків літератури та ін.;
- пришвидшення постатейного розпису збірників конференцій, журнальних статей та частин колективних монографій.

Інструментарій пришвидшеного внесення покликаний скоротити об'єм механічної роботи, зокрема забезпечує порізку PDF-збірника на статті, автоматичне заповнення типових полів, автоматичну генерацію двомовного бібліографічного опису та транслітерованого списку літератури. В результаті готуються перевіряльні таблиці та набір статей для імпорту в електронний науковий архів.

Розширення переліку полів дає читачу більш інформативний мета-опис матеріалу та сприяє кращому індексуванню наукових праць як в пошукових машинах, так і в спеціалізованих наукових базах даних (НБД)-агрегаторах таких як Google Scholar, BASE та ін. Факультативно підтримується експорт для порта-

лу наукової періодики Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, є потенціал для експорту даних у інші бази даних (як локальні, так і міжнародні).

Сьогодні архів функціонує у дещо видозміненому стані, в ньому з'явилися додаткові поля, покращено інтерфейс користувача. Сам процес внесення став складнішим, але значно полегшився і пришвидшився процес редагування. Внаслідок впровадження низки змін ЕНА позиціонує себе, як ще більш якісний продукт.

Зараз розпочалася робота над ретроспективним (від 1999 р. і далі у зворотному хронологічному порядку) наповнення ЕНА публікаціями авторів Львівської політехніки. Оскільки не всі видання за ці роки мають електронний варіант, то на даний час тестується технологія внесення даних, які треба сканувати і перетворювати для можливостей роботи пошукової системи Google.

Ще одним традиційним різновидом бібліографічної продукції, над створенням якої працює відділ, є персональні покажчики. Вони об'єднані в серію «Біобібліографія вчених Львівської політехніки». Її видання започатковано бібліотекою у 1996 р., а станом на 2017 р. вона нараховує 60 випусків.

Організація роботи у відділі відбувається так: за кожним працівником закріплено інститути (факультети), а відповідно і та ділянка роботи в базі даних «Праці вчених Львівської політехніки», у електронному архіві та інших сервісах, що стосується окремого інституту, у тому числі й підготовка персональних покажчиків (за замовленням користувачів).

Реформи в освітній сфері та імплементація нового Закону України «Про вищу освіту» [5] спрямовані на забезпечення високого рівня якості освіти. Тому стає очевидним, що сьогодні в діяльності НТБ актуальності набуває напрям інформаційного супроводу наукової діяльності. Як наслідок, відбувається переорієнтація роботи нашого відділу на нові форми інформаційного обслуговування та інформаційного забезпечення.

До нових напрямів роботи відділу належать:

- робота з інформаційно-аналітичною системою «ScienceLP»;
- перевірка факту опублікування праць здобувачів вчених звань і наукових ступенів доктора та кандидата наук;
- редагування списків літератури до наукових робіт;
- проведення семінарів та надання індивідуальних консультацій з питань наукометрії.

Восени 2017 р. відділ розпочав роботу із внутрішньоуніверситетською інформаційною системою «ScienceLP». Вона призначена для внесення і збереження інформації, що стосується наукової діяльності інститутів та кафедр Львівської політехніки і кожного вченого зокрема. Однією з основних функцій системи є автоматизація формування звітів кафедр та статистичних даних, які подаються у Міністерство освіти і науки України.

Інтерфейс взаємодії бібліотечного працівника із системою ScienceLP є досить зручним у користуванні. Робота бібліотекаря полягає у заповненні та редагуванні певних розділів, підрозділів, полів. Деякі розділи є взаємопов'язані між собою, тому використовуються метод прив'язки. Наприклад, для того, щоб внести у ресурс збірник тез (неперіодичне видання), потрібно спочатку окремо зареєструвати головний документ із вказуванням місця видання, установи, видавництва, наукового заходу.

Основними документами для опрацювання є монографії, підручники, навчальні посібники, статті, тези, головні документи періодичних та неперіодичних видань, словники, конспекти лекцій тощо.

Система висвітлює актуальну інформацію про публікації та дозволяє автоматично створювати бібліографічні описи. Важливим стимулом для професорсько-викладацького складу та наукових працівників внесення публікацій у ScienceLP є система рейтингів, запроваджена у Національному університеті «Львівська політехніка»:

- рейтинг R1 штатних наукових та науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів Національного університету «Львівська політехніка» за h-індексом у Scopus за рік;
- рейтинг R2 штатних наукових та науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів Національного університету «Львівська політехніка» за індексом публікаційної активності за рік.

Дані про рейтинги викладачів формуються у системі ScienceLP, розміщуються на сайті Львівської політехніки у відкритому доступі та оновлюються двічі на рік.

На цьому етапі відсутня можливість імпорту бібліографічних описів в АБИС «УФД/бібліотека», тому працівникам відділу доводиться дублювати інформацію вручну. Сьогодні ведеться робота щодо усунення цієї проблеми. Окрім того ScienceLP постійно удосконалюється, внаслідок співпраці з розробником з'являються нові сервіси для бібліотекарів.

Працівники відділу наукової бібліографії надають консультативну допомогу викладачам із питань коректного внесення інформації, наповнення та редагування записів у системі. Консультації для наукових працівників Львівської політехніки здійснюються як в електронному режимі, так і особисто.

Однією з проблем роботи у сервісі ScienceLP є відсутність єдиного координаційного центру опрацювання помилок. Але вже здійснено перші кроки з її вирішення. Нещодавно впроваджено osTicket – систему технічної підтримки клієнтів, яка об'єднує всі запити, подані через електронну пошту та дозволяє здійснювати управління, організацію і зберігання всіх запитів. Якщо у викладачів виникають питання, щодо фаховості видань, наявності публікації у наукометричних базах даних тощо, вони можуть створити заявку в osTicket. Кожній заявці присвоюється унікальний номер, який можна використовувати для відстеження статусу і відповідей. Система автоматично розпізнає завдання і скерує запит до відповідних структурних підрозділів, які можуть вирішити дану проблему. Так, наприклад, питання щодо некоректної роботи системи надходить до розробника, а необхідність внесення коректив у публікації – до бібліотеки. Термін опрацювання бібліотекою заявки в osTicket – три дні.

Із 3 квітня 2018 р. у Львівській політехніці вступив у дію Наказ «Про заходи щодо забезпечення академічної доброчесності» [8]. Відповідно до нього, відділу наукової бібліографії доручено перевірку факту опублікування монографій, навчальних посібників, статей здобувачів вчених звань і наукових ступенів доктора та кандидата наук, а також статусів видань в яких опубліковані ці статті. Робота відбувається наступним чином. Відповідальна особа від інституту надсилає в бібліотеку запит про перевірку публікацій здобувача. Термін виконання одного запиту – п'ять днів. Керуючись вище згаданим наказом та іншою законодавчо-нормативною базою [6; 7], бібліограф заповнює необхідні форми. Зміст форм для здобувачів вчених звань і здобувачів наукових ступенів дещо відрізняється. Так для перших опрацювання полягає в перевірці та підтвердженні факту опублікування праць, що вони не є перекладом з інших мов та індексуються в наукометричних базах Web of Science та/або Scopus. Формування бібліографічного списку здійснюється за ДСТУ ГОСТ 7.1:2006.

Для здобувачів наукових ступенів, окрім наукометричних баз, перевіряється приналежність видань до фахових. Бібліографічний список формується за ДСТУ 8302:2015 або за одним із міжнародних стилів посилань.

Ще одним новим напрямом роботи відділу наукової бібліографії НТБ є «Редагування списків літератури до наукової роботи», а саме:

- редагування та упорядкування бібліографічного списку документів згідно зі стандартом з бібліографічного опису документів ДСТУ ГОСТ 7.1:2006;
- редагування бібліографічного списку посилань (при оформленні літератури до статті) згідно з національним стандартом ДСТУ 8302:2015»;
- редагування бібліографічного списку посилань згідно з міжнародними стилями посилань.

Для опрацювання списку літератури авторам достатньо надати оригінали документів (друковані або електронні версії), що зазначені у списку, яких немає в бібліотеці. В разі необхідності, бібліограф визначає стиль посилань самостійно та редагує список використаних джерел, відповідно до вимог того журналу, де буде розміщена публікація. На термін виконання послуги впливають такі чинники, як кількість позицій бібліографічного списку та мова описаних документів.

Актуальним питанням для Львівської політехніки є дослідження публікаційної активності та цитованості авторів наукових праць із використанням наукометричних баз даних (НБД). Така зацікавленість наукометриєю, пояснюється тим, що цитованість праць науковців університету, напряму пов'язана з рейтингом як викладача, так і університету загалом. Усвідомлюючи всю важливість цього питання, працівники відділу знайомилися з найновішою інформацією у сфері наукометрії; вивчали досвід інших бібліотек; прослухали серію онлайн-семінарів, зокрема від Clarivate Analytics; пройшли навчальні тренінги, присвячені роботі з НБД та різноманітними бібліографічними менеджерами. Окрема робоча група відділу, на вимогу користувачів, проводить семінари та надає індивідуальні консультації з таких питань наукометрії, як:

- робота із платформою Web of Science (пошук публікацій, реєстрація, пошук журналу для представлення результатів досліджень тощо.) та створення профілю у Google Scholar;
- створення віртуального профілю вченого та його просування ResearchID (на основі платформи Research Gate);
- створення профілю та робота із ідентифікатором ORCID;
- робота із бібліографічними менеджерами [4].

Найавторитетнішими у Львівській політехніці реферативними НБД наукових публікацій стабільно залишаються Web of Science (WoS) та Scopus. Найбільш популярною повнотекстовою НБД серед наукових працівників університету є Google Scholar, а також Ulrichsweb та Index Copernicus. Працівники відділу вивчають особливості роботи у цих ресурсах.

Отже, впровадження нових напрямів роботи суттєво впливає як на діяльність відділу, так і на статус та значимість бібліотеки в науковій спільноті Львівської політехніки.

Список використаних джерел:

1. Андрухів А., Тарасов Д. Упровадження електронного архіву наукових публікацій у Науково-технічній бібліотеці на основі програмної платформи Dspace. *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. 2010. №673: Інформаційні системи та мережі. С. 214-220.

2. Белоус І.О., Белявська Г.К. Формування інформаційно-бібліографічних ресурсів з історії університету: з досвіду роботи Науково-технічної бібліотеки Львівської політехніки. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства* : матеріали шостої міжнар. наук.-практ. конф., 10-11 верес. 2015 р., Львів / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2015. С. 130-135.
3. Войтович І.О. Видавнича діяльність відділу наукової бібліографії. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства. До 165-річчя Національного університету «Львівська політехніка»* : матеріали наук.-практ. конф., 12 листоп. 2009 р., м. Львів / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка. Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2009. С. 242-248.
4. Науковцеві. Наук.-техн. б-ка Нац. ун-ту «Львів. політехніка». URL: <http://library.lp.edu.ua/> (дата звернення: 23.04.2018).
5. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. №37-38. Ст. 2004. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 23.04.2018).
6. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : Наказ № 40 від 12.01.2017 р. / М-во освіти і науки України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17> (дата звернення: 23.04.2018).
7. Про затвердження Порядку присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам: Наказ № 13 від 14.01.2016 р. / М-во освіти і науки України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0183-16> (дата звернення: 23.04.2018).
8. Про заходи щодо забезпечення академічної доброчесності: Наказ № 175-1-10 від 03.04.2018 р. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів. 7 с.
9. Ржеуський А.В. Взаємозв'язок бібліографічних описів електронного каталогу із електронним науковим архівом: з досвіду роботи НТБ Львівської політехніки. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства* : матеріали шостої міжнар. наук.-практ. конф., 10-11 верес. 2015 р., Львів / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2015. С. 198-202.

The article deals with the peculiarities of the activity of the department of scientific bibliography. The new directions of work are analyzed: the fact of publishing the works of the applicants of academic and scientific degrees of Lviv Polytechnic scientists, editing lists of references for scientific works, work with the information-analytical system «ScienceLP», conducting of seminars and providing individual consultations on questions of scientometrics.

Key words: *new services, department of scientific bibliography, electronic repository, information and analytical system «ScienceLP», list of references, scientometric databases.*

Отримано: 21.05.2018